

Bezbednost na Internetu

Internet deci i mladima nudi fantastične mogućnosti za otkrivanje, povezivanje i kreiranje. Međutim, prilikom korišćenja Interneta postoje i rizici. Na primer, to je otvoreni prozor u svet koji takođe pripada odraslima i sadrži neodgovarajuće materijale za decu.

Kako roditelji mogu da pomognu deci da smanje ove rizike? Nema jednostavnog odgovora - rizici su različiti i zavise od uzrasta deteta i poznavanja rada na računaru.

Najvažnije je učiniti lične podatke bezbednim na računaru, tj. zaštititi računar od virusa i stalno nadograđivati softver. Što se same dece tiče, možete poboljšati bezbednost podataka pomoću postavki filtera i opcija filtriranja sadržaja koje su dostupne u većini programa.

Naravno, važno je da računarska oprema radi ispravno. Za decu i mlade Internet je pre svega društveno okruženje u kojem mogu sresti prijatelje, ali i nepoznate osobe. Na mreži možete biti uznemiravani, pretrpeti nasilje ili čak zloupotrebljeni. Verujem da je najbolja zaštita osloniti se na zdrav razum. Od presudne važnosti je obavestiti decu o opasnostima na Internetu tako da se ponašaju na bezbedan način, kao i biti na raspolaganju za razgovor o bilo kojim problemima koja deca imaju prilikom korišćenja Interneta.

1 Ključni problemi

Korišćenje Interneta je bezbedno sve dok imate na umu tri osnovne stvari:

- Zaštitite svoj računar
- Održavajte operativni sistem ažurnim
- Koristite antivirusni program
- Koristite zaštitni zid
- Pravite rezervne kopije važnih datoteka.
- Budite pažljivi prilikom preuzimanja sadržaja.

Zaštitite se na mreži

- Budite obazrivi prilikom saopštavanja ličnih podataka
- Imajte na umu sa kim razgovarate
- Imajte na umu da na mreži nije sve pouzdano i da nisu svi iskreni

Poštujte pravila

- Morate se pridržavati zakona, čak i na Internetu
- Vodite računa o drugima i o sebi kada ste na mreži

Pokazivanje interesovanja

Postepeno izgradite poverenje

Roditelji se suočavaju sa istim izazovima bez obzira da li se radi o Internetu ili drugim hobijima deteta. Veoma je važno da roditelji znaju čime se njihova deca bave i da podržavaju decu u njihovim aktivnostima. Deca će možda želiti da sačuvaju privatnost korišćenja Interneta. Možda neće želiti da roditelji imaju uvid u njihovo korišćenje Interneta - posebno ako misle da će im roditelji ograničiti korišćenje Interneta. Važno je zapamtiti da je Internet odličan resurs, sa mnogo uzbudljivih i obrazovnih informacija. Takođe je važno izbegavati neprimerene reakcije ili prevelika ograničenja po pitanju korišćenja Interneta od strane dece. Rizike treba razumeti, tako da deca ostanu bezbedna i dobiju najbolje od ove sjajne alatke. Deca uče eksperimentisanjem, metodom pokušaja i greške. Ukoliko ste zainteresovani za korišćenje Interneta i upoznati sa sjajnim stvarima koje nudi, bićete u mnogo boljoj poziciji prilikom razgovora o korišćenju Interneta sa detetom. Takođe će vam biti lakše da utvrdite kako dete koristi Internet, što će, nadamo se, dovesti do stalnog dijaloga tokom tinejdžerskog doba deteta.

Što više znate o načinu na koje dete koristi Internet, lakše će vam biti da identifikujete i objasnite šta je prihvatljivo i bezbedno. Vaše dete može biti veoma sposobno u radu sa tehnologijom, ali životno iskustvo odrasle osobe je nezamenljivo kada dete treba da shvati kako da se ponaša u virtuelnom svetu.

Saveti

Postavite računar u sobu koju koristi čitava porodica

Na ovaj način, razgovaranje o Internetu i praćenje korišćenja postaje deo svakodnevnice. Može biti lakše razgovarati o problemima kada je računar u zajedničkoj prostoriji. Možete i zajedno koristiti Internet.

Razgovarajte o Internetu

Pokažite interesovanje za ono što vaše dete radi sa prijateljima, na i van mreže. Razgovarajte o divnim i uzbudljivim stvarima za koje možete koristiti Internet, kao i o problemima do kojih može doći. Razgovarajte sa detetom o postupcima prilikom neprijatnih situacija na mreži.

Naučite više o korišćenju računara

Ako koristite Internet, lakše ćete odrediti šta je dobro za vaše dete i pomoći prilikom traženja korisnog materijala na mreži.

Koristite Internet zajedno

Pronađite lokacije namenjene deci ili naučite kako da pronađete korisne informacije - zajedno isplanirajte putovanje, iskoristite obrazovne lokacije za domaći zadatak ili pronađite informacije o hobijima ili interesovanjima deteta. Zajedničkim pretraživanjem Interneta možete pomoći detetu da proceni informacije koje pronađete. Možete obeležiti omiljene lokacije tako da detetu za ponovnu posetu bude potreban samo jedan klik.

Napravite dogovor sa decom o tome kako i kada koriste Internet

Bilo bi dobro dogovoriti određeno vreme tokom kojeg će dete koristiti Internet, kao i lokacije koje može posećivati. O ovome morate razgovarati sa decom i doći do zajedničke odluke.

Dodatne informacije

www.GetSafeOnline.org

Na ovoj lokaciji pronaći ćete uputstva za bezbedno korišćenje računara, na engleskom jeziku, tako da svako može dobiti najbolje od korišćenja Interneta.

Kućna pravila za korišćenje Interneta

Dobar način za smanjivanje opasnosti na Internetu jeste određivanje pravila u dogovoru sa decom. Zajednička pravila su dobar početak za razgovor o bezbednom korišćenju Interneta.

- Vreme provedeno za računarom bi trebalo da se ograniči iz zdravstvenih razloga.
- Na primer, postavite računar u dnevnu sobu. Odrasla osoba bi trebalo da bude prisutna sa decom predškolskog uzrasta prilikom korišćenja Interneta.
- Pristup Internetu za decu predškolskog uzrasta bi trebalo da bude ograničen na unapred određene lokacije. Naprednija deca mogu pronaći poznate lokacije pomoću menija „Omiljene lokacije“ u Internet pregledaču.
- Najbezbednije rešenje jeste kreiranje ličnog radnog okruženja za dete, u kojem je pristup Internetu ograničen samo na određene lokacije.

Saveti za roditelje

Bezbedne lozinke

Savet za jednostavno kreiranje bezbednih lozinki na Web lokaciji je da npr. uzmete prva slova reči poznate rečenice. Na primer: „Naš Milan je rođen 1999“, čime dobijate lozinku NMjr99. Lako se pamti a teško pogađa. Nikada nemojte kreirati lozinku koju prijatelji lako mogu da pogode (npr. ime kućnog ljubimca).

Bezbedno radno okruženje

Internet sadrži materijale koji su neodgovarajući za decu. Veći deo tih materijala možete blokirati pomoću raznih filtera. Treba imati na umu da ova tehnologija nije jedini način za zaštitu dece od nedgovarajućeg sadržaja na mreži.

Bezbedan prostor

Najbezbedniji način na koji deca mogu da istražuju Internet jeste kreiranje bezbednog prostora ili oblasti gde se dozvoljava korišćenje samo lokacija odobrenih od strane pouzdane odrasle osobe. Postavke pregledača možete koristiti da biste detetu dozvolili pristup bezbednim lokacijama koje ste identifikovali. U tom slučaju, ako dete želi da poseti novu lokaciju, prvo morate da dodate adresu lokacije na listu odobrenih lokacija. Kreiranje bezbednih prostora je jednostavno kada koristite operativni sistem Windows.

U operativnom sistemu morate kreirati lični korisnički nalog za dete. Time ćete definisati prava pristupa i postavke Internet pregledača za dete.

Programi za filtriranje

Programi za filtriranje obezbeđuju ograničavanje pristupa Internet lokacijama zasnovano na sadržaju. To znači da program sprečava pristup lokacijama koje sadrže materijale definisane kao štetne (pornografija, nasilje itd.).

Ograničavanje dolaznih kontakata

Pomoću filtera ili tehnologija blokiranja možete ograničiti broj osoba sa kojima dete kontaktira preko Interneta. Pogledajte stranice o korišćenju e-pošte i programima za neposrednu razmenu poruka za više detalja.

Istorija stranice

Funkcija „Istorija stranice“ Internet pregledača omogućava pregled lokacija koje su ostali korisnici nedavno posetili (međutim, istoriju stranica je lako izbrisati).

Savet

Šta treba da uradite ako vaše dete naiđe na neprijatan ili neodgovarajući materijal na Internetu?

- Izbegavajte neprimerene reakcije da bi dete moglo da vam skrene pažnju na slične situacije u budućnosti.
- Naglasite detetu da to nije njegova krivica.
- Izbrišite tragove neodgovarajućeg materijala uključujući reference iz keša pregledača, kolačiće i istoriju stranice.
- Razgovarajte sa detetom o načinima izbegavanja sličnog iskustva u budućnosti uključujući pretraživače prilagođene deci i brisanje e-poruka od nepoznatih osoba.

Peer-to-peer mreže: preuzimanje muzike, igara i filmova

Na računar možete preuzeti ili kopirati datoteke koje sadrže muziku, igre ili filmove. Preuzimanje se obično odvija pomoću posebnog programa za deljenje datoteka (Kazaa, DirectConnect, BitTorrent itd.) koji koristi tehnologiju pod imenom peer-to-peer mreže (p2p). Da biste preuzeli datoteke sa peer-to-peer mreže, obično morate da delite datoteke sa svog računara sa drugim korisnicima mreže. Tokom ovog procesa može se desiti da korisnik slučajno podesi pristup za kopiranje za sve svoje datoteke.

Ne zaboravite autorska prava

Peer-to-peer ponekad služe za distribuiranje nelicenciranih kopija muzike i filmova koje narušavaju autorska prava. Važno je proveriti valjanost lokacije za preuzimanje koju vaše dete želi da koristi da biste se uverili da se poštuju autorska prava. Obično važi pravilo da je preuzimanje veoma verovatno nezakonito ako ne plaćate za materijal.

Deljenje datoteka može da uspori Internet vezu. Datoteke kopirane sa nepoznatog izvora mogu sadržati viruse. Peer-to-peer mreže mogu sadržati nezakoniti materijal ili materijal neodgovarajući za decu. Iako ime datoteke može da označava da je sadržaj odgovarajući za decu, ime može biti netačno i ne mora pružati nikakve garancije. U nekim slučajevima ime datoteke može pogrešno predstavljati sadržaj datoteke.

Diskusije na mreži

Diskusije na mreži predstavljaju popularan način da deca komuniciraju. U sobama za ćaskanje uvek postoji neko sa kim mogu da razgovaraju. Ćaskanje na mreži može biti zabavno i bezbedno ako znate da brinete o svojoj bezbednosti. Pre nego što deca počnu da ćaskaju na mreži, trebalo bi da budu svesna mogućih rizika i da znaju kako mogu da komuniciraju sa drugima kako bi mogla da zaštite svoj identitet. Ovaj odeljak sadrži i informacije o različitim vrstama diskusija kao što su e-pošta, ćaskanje, IRC i program za neposrednu razmenu poruka.

Nadimci obezbeđuju zaštitu

Ljudi često koriste nadimke na Internetu da bi zaštitili svoj pravi identitet. Ćaskanje uz korišćenje nadimka je bezbedno: niko ne može da stupi u kontakt sa vama ako ne otkrijete svoje lične detalje o kontaktu. Međutim, ova anonimnost može navesti ljude da se nedolično ponašaju i da koriste nedoličan jezik. Diskusione grupe često podrazumevaju grupu redovnih korisnika.

Lozinke su tajne

Da bi učestvovali u diskusijama na mreži, korisnici često moraju da kreiraju lični profil ili identitet. To je opis korisnika, na primer identifikator ili nadimak koji se koristi u diskusiji. Profili su obično zaštićeni lozinkama kako bi se sprečila upotreba identiteta drugih osoba. Lozinke uvek treba da budu tajne.

Lična privatnost - šta treba, a šta ne treba reći o sebi?

Ćaskanje na mreži obezbeđuje način da deca razgovaraju sa drugom decom i da steknu nove prijatelje, što podrazumeva deljenje nekih informacija o sebi. Lične podatke, koji omogućavaju da se dete identifikuje ili informacije o kontaktu (puno ime, poštanska adresa i broj telefona) ne bi trebalo otkrivati na mreži. Da biste zaštitili svoju privatnost na mreži, potrebno je da znate i kako se informacije koje navedete mogu koristiti. Osoba se može identifikovati i povezivanjem različitih vrsta podataka koje obezbedite, na primer, ime škole, sportski klub, oblast u kojoj živite i drugo).

Budite oprezni kada otkrivete detalje o kontaktu ili druge lične podatke. Sve fotografije koje pošaljete ili lični

podaci koje otkrijete nepoznatoj osobi mogu postati dostupne svima na Internetu. Dnevnici na mreži mogu se učiniti dostupnim za javnost u čitljivom obliku dugi niz godina. Kada se tekst ili fotografija objave na Internetu, gubite kontrolu nad njima. Mogu se lako kopirati na mnoge različite lokacije, a možda nikada neće moći da se uklone.

Zapamtite

- Razgovarajte sa decom o opasnosti koju nosi obezbeđivanje ličnih podataka.
- Preporučuje se da se lični podaci zadrže u mnogim različitim situacijama.
- Nemojte nikome davati svoju lozinku, čak ni dobrim prijateljima. Takođe je potrebno da redovno menjate lozinku.
- Internet je javno mesto. Pre nego što objavite informacije ili fotografije o sebi (i drugima), trebalo bi da zapamtite da svako može da pristupi tim informacijama. Da biste saznali koje informacije o vama su dostupne na Internetu, koristite pretraživač (na primer, pretraživač na Web lokaciji www.msn.co.uk) i svoje ime kao termin za pretragu.
- Deca moraju razgovarati sa svojim roditeljima o svim negativnim iskustvima na mreži.

E-pošta

E-pošta je rasprostranjen način za slanje poruka putem Interneta, ali je važno koristiti je pažljivo. Prijemni poštanski sandučići e-pošte mogu se napuniti neželjenom ili bezvrednom poštom, često u obliku poruka sa reklamama koje nisu uvek adresirane na vas. Pored rizika od virusa u ovakvim e-porukama, neželjena pošta takođe može sadržati materijal ili veze sa sadržajem neodgovarajućim za mlade. Anonimno uznemiravanje putem e-pošte, nasilje ili proganjanje takođe je moguće na Internetu.

Šta možete da uradite:

Nabavite filter za bezvrednu poštu

Preporučujemo da za dete kreirate e-adresu dobavljača Internet usluge koji nudi automatizovanu zaštitu od virusa i filtriranje bezvredne pošte. Na taj način se sprečava većina bezvredne pošte.

Dozvolite samo pošiljaoce koje poznajete

Verovatno najbezbedniji, iako ograničen, način korišćenja e-pošte jeste da podesite postavke tako da vaše dete ima pristup samo porukama sa određenih adresa. Većina programa za e-poštu dozvoljava blokiranje poruka poslatih sa određenih e-adresa.

Razmotrite korišćenje anonimne e-adrese

E-adrese su obično ime.prezime@domen.uk. Puno ime je lični podatak i ne bi trebalo da ga javno saopštite. Ukoliko dete želi da razmeni e-adresu sa kontaktima na mreži, najbolje je koristiti e-adresu koja ne otkriva puno ime, npr. nadimak01@domen.uk. Preporučuje se da e-adrese sadrže numeričku vrednost zato što je njih teže „pogoditi“, čime se dobija manje bezvredne pošte. Ne savetuje se da se dva puta koristi isti nadimak u sobama za ćaskanje. Ovaj tip e-adrese je i lakše zatvoriti ukoliko dobijate previše bezvredne pošte ili neželjenih poruka. Veze širokog propusnog opsega obično sadrže nekoliko e-adresa.

Šta je ćaskanje?

Ćaskanje se odnosi na otvorene diskusione grupe na Internetu u kojima možete razgovarati sa drugim korisnicima u realnom vremenu koristeći nadimak. Grupe za ćaskanje ili sobe za ćaskanje obično imaju nazive prema temi ili uzrastu grupe. U diskusiji može učestvovati više korisnika, ali često su mogući i privatni razgovori između dva korisnika. Ćaskanje ima svoj jezik, pravila ponašanja, čak i kulturu. Bilo bi dobro da roditelji saznaju nešto više o ovim pravilima ćaskanja. Preporučuje se da to urade uz pomoć deteta.

Bezbedno ćaskanje – Uputstva

Deca koja koriste ćaskanje bi trebalo da znaju kako to da rade bezbedno. Svako bi trebalo da razmotri sledeća pravila ćaskanja:

- 1.** Lični podaci moraju biti tajni.
- 2.** Obavestite administratora ćaskanja ukoliko dođe do uznemiravanja.
- 3.** Ukoliko vam je neprijatno, napustite sobu za ćaskanje.
- 4.** Recite roditeljima ako doživljavate neprijatnosti.
- 5.** Budite uviđavni prema drugim ljudima prilikom ćaskanja.

Šta je bezbedno ćaskanje?

Od osobe sa kojom ćaskate najviše zavisi koliko je ćaskanje vama bezbedno i zabavno. Bezbednost sobe za ćaskanje koju vaše dete koristi obično možete odrediti na osnovu sledeća tri pitanja:

1. Da li je soba za ćaskanje namenjena deci?

U sobama za ćaskanje namenjenim deci verovatnoća neodgovarajućih tema i kontakata je manja.

2. Da li postoji administrator sobe za ćaskanje?

Ponekad postoje dobrovoljni administratori sobe za ćaskanje koji regulišu neprikladnu komunikaciju i koji osobama koje uznemiravaju ostale mogu da blokiraju pristup sobi za ćaskanje. Ukoliko nadgledanje nije aktivno, soba za ćaskanje bi bar trebalo da sadrži dugme za obraćanje administratoru. Sobe za ćaskanje sa administratorom su bolje za decu, a povećava se i bezbednost prilikom čuvanja razgovora.

3. Da li je moguće blokirati pristup nekim osobama?

Da. Blokiranje podrazumeva zabranu postavljanja poruka u sobu za ćaskanje od strane određene osobe. Kada se osoba blokira, njene poruke se više ne prikazuju na ekranu.

Privatni razgovor

Kada upoznate novu osobu u diskusionalnoj grupi na mreži, možda ćete želeći da pređete sa javnog ćaskanja na privatni razgovor. Na primer, u sobi za ćaskanje možete početi u javnoj sobi, a zatim preći na ćaskanje razmenom hitnih poruka ili e-poruka. Kada koristite ove alatke, još uvek možete zaštititi svoj identitet korišćenjem nadimka (npr. nadimak01@domen.uk). Ovu vrstu adrese je bolje saopštiti i ako se ispostavi da sa novim kontaktom ne želite da komunicirate. Preporuka za decu je da se ne upuštaju u privatne razgovore na mreži sa osobama koje ne poznaju u stvarnom životu.

Sastanak sa kontaktima

Kada vaše dete upozna novu osobu na mreži, možda će želeći da se sretne sa njom uživo. Čak i ako se prijateljstvo na mreži održava neko vreme, važno je biti obazriv prilikom sastanka. Iako su većina sastanaka prijatelja koji se upoznaju na mreži zabavni i bezopasni, nažalost postoji i opasnost od zloupotrebe dece. Na svu sreću, slučajevi zloupotrebe

dece na ovaj način su veoma retki u Velikoj Britaniji. Ukoliko je sastanak dogovoren, dete obavezno mora biti u pratnji roditelja ili druge odrasle osobe od poverenja. Takođe je važno dogovoriti sastanak na javnom mestu. Preporučuje se i da roditelji unapred razgovaraju sa decom na temu sastanaka sa kontaktima sa mreže.

Neposredna razmena poruka (MSN Messenger, ICQ itd.)

Kada prvi put koristite program, morate odrediti svoj korisnički profil. Nemojte koristiti podatke koji vas identifikuju, budući da će vaš profil videti svi korisnici. Većina diskusionih grupa i igara na mreži će zahtevati korisnički profil. Na njih se odnose ista uputstva.

Izbor osoba za komunikaciju

Časkanje je najbezbednije sa osobama koje već poznajete. Međutim, svako može poslati poruke vašem detetu. Ovi programi imaju listu kontakata koja vam omogućava da dodate imena korisnika sa kojima želite da razmenjujete poruke. Da biste sprečili slanje poruka vašem detetu od strane nepoznatih osoba, možete prilagoditi postavke programa da blokiraju kontakt sa bilo kim ko nije na listi.

Tražite od deteta da vam pokaže listu kontakata i da vam kaže koga poznaje u „stvarnom životu“ a koga je upoznalo na mreži. Tako ćete bolje znati sa kim vaše dete razgovara na mreži.

Prava dece na Internetu

Odrasli moraju zaštititi prava dece na Internetu. Zakoni se primenjuju i na Internet, a administratori Web lokacije su odgovorni za sadržaj lokacija. Pročitajte više sledećim temama:

Nasilje na mreži

Internet pruža nove mogućnosti za uznemiravanje. Moguće je postaviti glasine, fotografije ili druge lične podatke na Internet, kao i poslati zlonamerne poruke - anonimno ili pod tuđim imenom. SMS poruke i mobilni telefoni sa fotoaparatom otvaraju nove mogućnosti za zabavu ali i za zloupotrebu. Nasilje u školi je obično ograničeno na vreme provedeno u školi, ali putem Interneta žrtve su dostupne u bilo koje vreme. Takođe postoji veći broj potencijalnih žrtava na mreži. Ukoliko vaše dete provodi vreme časkajući na mreži, o ovim

opasnostima treba razgovarati na samom početku. Takođe treba navesti postupke u slučaju da dete bude izloženo uznemiravanju.

To je važno iz sledećih razloga:

- Nasilje na mreži se često dešava kada odrasli nisu prisutni.
- Deca obično smatraju da će se stvari pogoršati ako kažu roditeljima.
- Anonimnost i smanjeni rizik od identifikovanja obično podstiču ljude da urade nešto što inače ne bi uradili (na primer, da kažu nešto što ne bi inače rekli drugoj osobi u lice).
- Nasilje na mreži je tehnički lako izvesti. Slanje zlonamerne poruke ili prikazivanje zlonamernog teksta velikom broju korisnika zahteva samo nekoliko klikova mišem.

Savet

Čak i ako vaše dete nije iskusilo uznemiravanje na Internetu, savetujemo da razgovarate sa njim:

- Nemojte distribuirati svoje informacije o kontaktu ili privatne stvari, npr. fotografije, bez razmatranja posledica. Prijateljstvo na mreži se može okončati, a kada se to desi, lični podaci mogu biti poslani neodgovarajućim osobama.
- Svako ima pravo da se prema njemu odnose sa poštovanjem na Internetu.
- Bilo kada možete zatvoriti časakanje i e-poštu ili isključiti računar.
- Deca bi trebalo da razgovaraju o lošim iskustvima sa roditeljima.

Zapamtite

Internet podleže istim propisima i zakonima koji važe u stvarnom životu. Narušavanje ugleda ili uvrede na mreži nisu dozvoljene. Mogu se smatrati kao kleveta, što može dovesti do kažnjavanja ili zahteva za odštetu. Može biti teško opozvati nešto za šta je trebalo samo nekoliko klikova mišem, a deca možda ne razumeju da situacija može postati ozbiljna.

Zapamtite - anonimnim korisnicima se često može ući u trag. Međutim, policija neće preduzeti nikakve radnje dok nema sumnje da je počinjen prekršaj.

Ukoliko vaše dete primi zlonamernu e-poruku ili SMS:

- Recite detetu da ne treba da otvara poruke od nepoznatih osoba.
- Ne treba odgovarati na zlonamerne poruke. Međutim, trebalo bi sačuvati poruku kao dokaz u slučaju da druga osoba bude uključena u rešavanje problema.
- Ukoliko otkrijete da pošiljalac pohađa istu školu kao vaše dete, obratite se školskom osoblju.
- Ukoliko se uznemiravanje nastavi, bilo bi dobro promeniti e-adresu ili broj telefona deteta.

Takođe zapamtite:

- Zlonamerne poruke možete sačuvati kao dokaz.
- Takođe možete podesiti postavke programa za e-poštu tako da preusmerava poruke od određenog pošiljaoca u posebnu fasciklu. Na ovaj način ih vaše dete neće pročitati.
- Ukoliko znate e-adresu pošiljaoca, možete poslati kopiju zlonamerne poruke dobavljaču Internet usluge i tražiti da izbriše tu e-adresu.
- Ukoliko ne znate adresu pošiljaoca, potražite pomoć od dobavljača Internet usluge.

Ukoliko na Internetu pronađete fotografije svog deteta ili zlonamerne tekstove o njemu:

- Sačuvajte stranice sa tim materijalom kao dokaz.
- Ukoliko lokacija ili adresa identifikuje dobavljača usluga, trebalo bi da se obratite tom dobavljaču. Dobavljač usluga može da izbriše tekst i možda da otkrije autora.
- Takođe bi trebalo da od svog dobavljača tražite da se obrati administratoru date lokacije i da zahteva da se materijal izbriše.

- Ukoliko je uznemiravanje veoma ozbiljno i podleže krivičnom zakonu, obratite se policiji.

Lični podaci i fotografije deteta na Internetu

Mi smo se u porodici dogovorili da roditelji uvek proveravaju pouzdanost Internet usluge pre nego što deca pošalju bilo kakve podatke lokaciji. Obično nema potrebe za popunjavanjem svih informacija iz zahteva, zato preporučujemo deci da popunjavaju samo obavezna polja.

Od korisnika se na velikom broju Web lokacija traži da se registruju ili na drugi način dostave svoje lične podatke da bi osvojili nagrade, npr. pristup usluzi, učestvovanje u nagradnom izvlačenju, besplatne proizvode ili priliku da učestvuju u diskusionoj grupi. Preduzeća mogu sakupiti informacije o kontaktu dece i mladih u marketinške svrhe, ali moraju na zakonit način dobiti odobrenje pre bilo kakvih marketinških aktivnosti.

Međutim, administratori Web lokacija ne održavaju uvek poverljivost ličnih podataka, iako su ti podaci zaštićeni Zakonom o zaštiti podataka. Naučite decu da budu pažljivi prilikom dostavljanja ličnih podataka.

Saveti

Dogovorite pristup sa detetom

Često je korisno dogovoriti se sa detetom oko principa za dostavljanje ličnih podataka na Internetu. Ukoliko detetu dozvolite da dostavlja takve podatke, morate se uveriti u pouzdanost lokacija na koje se podaci dostavljaju.

Proverite smernice za privatnost

Savetujemo vam da proverite da li usluga ima odgovarajuće smernice za privatnost koje objašnjavaju na koji način se informacije koriste, period i svrhu korišćenja.

Dostavite samo obavezne informacije

Obično je dovoljno navesti samo obavezne informacije. Kada se registrujete za novu uslugu, dobavljač usluge obično pita da li želite da dozvolite direktni marketing. Možete izabrati opciju „Ne“, ali ako slučajno date odobrenje, možete ga otkazati tao što ćete se obratiti dobavljaču usluge. Preporučuje se da podesite porodičnu e-adresu koju ćete vi i vaše dete koristiti za dostavljanje ličnih podataka na mreži.

Nemojte čuvati lične podatke u pregledaču

Čuvanje ličnih podataka ili lozinki u Internet pregledaču ili drugim programima povezanim sa Internetom se ne savetuje.

Postavljanje ličnih podataka i fotografija dece

Postavljanje fotografija napravljenih mobilnim telefonom ili digitalnim fotoaparatom na Internet je jednostavno i brzo. Ukoliko postavite fotografiju na Internet, veoma je teško sprečiti njenu distribuciju, menjanje i upotrebu u različitim kontekstima. Kopije fotografije mogu lako završiti na nekoliko lokacija i veoma ih je teško u potpunosti izbrisati. Dobro razmislite pre postavljanja ličnih podataka povezanih sa fotografijom.

Postavljanje tuđe fotografije ili ličnih podataka, na primer na Web lokaciju škole, predstavlja otkrivanje ličnih podataka, što uvek zahteva odobrenje dotične osobe. Svako ko dostavi svoje lične podatke ima pravo da proveriti informacije o sebi i da ih ispravi, ukoliko je potrebno. Deci takođe treba skrenuti pažnju da ne treba da objavljuju lične podatke na svojim Web lokacijama ili dnevnicima na mreži (blogovima).

Dodatne informacije:

Korišćenje ličnih podataka podleže:

- Zakonu o zaštiti podataka
- Propisima o privatnosti i elektronskoj komunikaciji
- Kancelariji poverioca za informacije.

Zapamtite:

Lične podatke dostavite samo ako znate ko ih je zatražio i u koju svrhu će se koristiti.

Bezbedno korišćenje u odnosu na uzrast

Ispod 7 godina

Prve posete Internetu postavljaju osnovu za buduće korišćenje i stvaranje dobrih navika kod dece. Deca predškolskog uzrasta vole da ponavljaju radnje i to je idealan način za razvijanje bezbednih korisničkih navika kod male dece.

Deca ispod 7 godina imaju ograničene mogućnosti razumevanja informacija na Internetu i ograničene sposobnosti razlikovanja reklama od pravog sadržaja. U ovom dobu, roditelji moraju pomoći deci da pronađu odgovarajući materijal. Deca često ne vide razliku između korišćenja Interneta i igranja igara ili crtanja na računaru.

Porodice bi trebalo da odrede prva kućna pravila o korišćenju računara u ovoj fazi.

- Vreme provedeno za računarom bi trebalo da se ograniči iz zdravstvenih razloga.
- Na primer, postavite računar u dnevnu sobu. Odrasla osoba bi trebalo da bude prisutna sa decom predškolskog uzrasta prilikom korišćenja Interneta.
- Pristup Internetu za decu predškolskog uzrasta bi trebalo da bude ograničen na unapred određene lokacije. Naprednija deca mogu pronaći poznate lokacije pomoću menija „Omiljene lokacije“ u Internet pregledaču.
- Najbezbednije rešenje jeste kreiranje ličnog radnog okruženja za dete, u kojem je pristup Internetu ograničen samo na određene lokacije.

Deca uzrasta od 7 do 9 godina

Pored računara kod svoje kuće, deca ovog uzrasta će se susresti sa Internetom u školi i kod prijatelja. Roditelji i deca bi trebalo da razgovaraju o odgovarajućem korišćenju Interneta i da se slože oko pravila koja se moraju poštovati. Deca ovog uzrasta mogu već imati relativno dobro razumevanje onoga što vide. Međutim, nisu

sprema za sve materijale koje Internet nudi, posebno za materijale (slike, tekst ili zvukove) koji ih plaše ili su na neki drugi način neodgovarajući. Razgovor o ovoj temi i objašnjavanje različitih stvari sa kojima se deca mogu susresti na Internetu će pomoći deci da ostanu odgovorniji i da nezavisno rade na bezbedan način na mreži. Da bi pomogli deci, roditelji takođe mogu saopštiti svoje stavove o Internetu.

U ovom uzrastu, ograničenja, zaštita i nadzor korišćenja Interneta su još uvek od presudne važnosti. Preporučuje se da roditelji i deca zajedno odrede pravila za korišćenje Interneta, ali i da ih promene kada deca porastu.

- Kod kuće, korišćenje Interneta bi trebalo još uvek da bude dozvoljeno samo u prisustvu roditelja. Na taj način će roditelji uvek moći da pomognu detetu u slučaju problema.
 - Ukoliko se računar nalazi u prostoriji koju koristi čitava porodica, korišćenje Interneta postaje deo svakodnevnice.
 - Dete možda još uvek neće moći samostalno da utvrdi pouzdanost Web lokacije, ali će moći da zatraži dozvolu od roditelja pre slanja ličnih podataka.
 - Dete ovog uzrasta još uvek ne bi trebalo da koristi sobe za ćaskanje i druge javne diskusije na mreži. E-adresa koju koriste deca ovog uzrasta bi zato trebalo da bude zajednička porodična e-adresa.
 - Kreiranje korisničkog naloga za dete sa ograničenim pravima pomaže detetu da nauči da samostalno koristi računar.
- Programi za filtriranje se takođe mogu koristiti za sprečavanje pristupa neodgovarajućim lokacijama, ali je veoma važno da i roditelji aktivno učestvuju u detetovom korišćenju Interneta.

Deca uzrasta od 10 do 12 godina

Deca ovog uzrasta su već naučila da koriste Internet u razne svrhe. Roditelji mogu pružiti podršku detetu tako što će pronaći lokacije koje pomažu detetu prilikom domaćeg zadatka, hobija ili interesovanja. Porodica može koristiti Internet za planiranje porodičnih aktivnosti. Na taj način roditelji dobijaju priliku da razgovaraju sa decom o tome koje lokacije su pouzdane i gde se mogu pronaći kvalitetne informacije.

Detetu su i dalje potrebni nadzor i kontrola roditelja, kao i pravila za korišćenje. Međutim, dete u ovom uzrastu može naći način da zaobiđe pravila i nadzor ukoliko ih smatra suviše ograničavajućim ili neodgovarajućim.

- Roditelji i deca se moraju dogovoriti o tome šta je deci dozvoljeno da rade i koriste na Internetu a šta nije. Na primer: odgovornost pošiljaoca poruke, preuzimanje datoteka i autorska prava, kao i instaliranje programa.
- Dogovorite se koji lični podaci se mogu dostavljati i kada, i razgovarajte o rizicima otkrivanja ovih informacija.
- Ukoliko je dete već zainteresovano za ćaskanje ili IRC, roditelji bi trebalo da razgovaraju o bezbednosti sa detetom i da nadgledaju aktivnosti deteta u diskusijama na mreži.
- Deca su uglavnom radoznala i ljubopitljiva, što je upravo razlog zbog kojeg bi roditelji trebalo posebno da naglase bezbedno i pažljivo korišćenje.
- Bezbednost informacija takođe treba ažurirati.

Deca uzrasta od 13 do 15 godina

U ovom uzrastu Internet postaje deo društvenog života deteta: na mreži se sreću sa prijateljima i pronalaze informacije potrebne za rešavanje domaćeg zadatka ili vezane za njihova interesovanja. Na višem nivou računarske pismenosti, ovo otvara mnoštvo mogućnosti za korišćenje Interneta. Roditeljima može biti veoma teško da saznaju šta deca rade na mreži. Deca u ovom uzrastu često rizikuju i isprobavaju svoje granice - tehnička ograničenja i zabrane nisu efikasan način za poboljšavanje njihove bezbednosti na mreži.

Deca uzrasta od 13 do 15 godina će možda želiti da njihove aktivnosti ostanu privatne, posebno ukoliko se roditelji do tada nisu interesovali i saznali nešto o načinima na koje dete koristi Internet. Za celu porodicu je važno da se otvoreno razgovara i da roditelje interesuje šta dete radi i sa kim koristi Internet.

- Zajednička Kućna pravila su još uvek potrebna.
- Tinejdžer još uvek može imati ograničenu sposobnost procene i savet roditelja može biti potreban po pitanju objavljivanja fotografija i teksta o detetu na mreži.
- Etička pitanja i lična odgovornost korisnika Interneta su važne teme za razgovor. Na primer, nezakonito preuzimanje, bonton na mreži i autorska prava. Deca takođe moraju biti odgovorna za sadržaj koji objavljuju na mreži, uključujući svoje lične podatke ili informacije koje mogu biti nezakonite.
- Roditelji bi trebalo da budu zainteresovani za „kontakte na mreži“ deteta, kao i za ostale prijatelje. Preporučuje se da roditelji budu uključeni kada dete poželi da upozna nove osobe na mreži.
- Roditelji bi trebalo da izbegavaju neprimerene reakcije, čak i ako otkriju da se nešto „strašno“ desilo detetu na mreži. Roditelji mogu da upute decu na odgovarajući sadržaj. Na primer, na mreži postoje odlične usluge na temu seksualnosti i zdravlja namenjene mladima. Mladi treba da znaju da mogu da razgovaraju sa roditeljima ako dožive neprijatnost na mreži.

Predlog ugovora o korišćenju Interneta

Pre nego što vaša deca počnu da istražuju Internet, dobra je ideja da se uverite da svi razumeju šta bi trebalo da rade kad su na mreži a šta ne.

Jedna ideja je da sednete zajedno i napravite zajednički dokument sa kojim će se svi složiti.

Možete da napravite različiti ugovor za svako dete u vašoj porodici sa pravilima korišćenja Interneta koja su odgovarajuća za njegov uzrast.

Deca potpisuju ugovor kako bi pokazala da razumeju pravila koja ste postavili, i da se slažu sa postavljenim pravilima, kao i sa tim da će ih poštovati kada sun a mreži.

U nastavku je predlog takvog ugovora koji možete koristiti i prilagođavati potrebama vaše porodice.

Pošto su pravila korišćenja Interneta prihvaćena i ugovor potpisan, razmislite o tome da ove ugovore postavite pored svakog računara u vašem domu kako bi podsećala sve na porodična pravila o korišćenju Interneta.

Ja ću:

- ✓ *Razgovarati sa mojim roditeljima kako bih naučio/la pravila korišćenja Interneta, uključujući i koje lokacije na mreži mogu da posećujem, i šta na njima da radim, kao i koliko dugo mogu dnevno da koristim Internet (__ minuta ili __ sati).*
- ✓ *Nikada neću odavati lične informacije kao što su moja kućna adresa, broj telefona, adresa i broj telefona na kojima moji roditelji rade, brojeve kreditnih kartica, ili ime i lokaciju moje škole bez odobrenja roditelja.*
- ✓ *Uvek ću odmah reći roditeljima ako vidim ili primim bilo šta sa Interneta zbog čega se nelagodno osećam ili me plaši, uključujući e-mail poruke, Internet stranice, ili bilo šta drugo što dolazi od mojih Internet prijatelja.*
- ✓ *Nikada se neću sastati uživo sa bilo kim koga upoznam na mreži, bez dozvole mojih roditelja.*
- ✓ *Nikada neću slati moje slike ili slike mojih članova porodice preko Intereneta ili elektronske pošte a da nisam prvo proverio sa njima da li je to u redu.*
- ✓ *Nikada neću odavati moje Internet lozinke bilo kome (pa ni najboljem prijatelju), osim mojim roditeljima.*

- ✓ *Nikada neću raditi ništa na mreži što bi moglo da povredi ili naljuti druge ljude ili bilo šta što je protivzakonito.*
- ✓ *Nikada neću preuzimati, instalirati ili kopirati bilo šta sa diskova ili Interneta bez propisne dozvole.*
- ✓ *Nikada neću raditi ništa na Internetu za šta je potreban novac bez prvobitne dozvole od mojih roditelja.*
- ✓ *Daću mojim roditeljima moju lozinku za Internet i imena koja koristim u sobama za ćaskanje, izlistana dole:*

Ime (dete) _____ Datum _____

Roditelj ili staratelj _____ Datum _____

